Чебан Юлія,
канд. екон. наук, доцент,
Миколаївський національний аграрний університет

ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ ТА НАПРЯМИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ключові слова: фізична особа-підприємець, податкові ризики, податковий комплаєнс, управління податковими ризиками, мінімізація податкових ризиків, податкові зобов'язання, податковий контроль.

Yuliia Cheban,
PhD, Associate Professor,
Mykolaiv National Agrarian University

TAX RISKS OF INDIVIDUAL ENTREPRENEURS AND DIRECTIONS FOR THEIR MINIMIZATION UNDER CURRENT CONDITIONS

Keywords: individual entrepreneur, tax risks, tax compliance, tax risk management, tax risk minimization, tax liabilities, tax control.

Фізичні особи-підприємці (далі за текстом – ФОП) є важливою складовою підприємницького середовища України, забезпечуючи самозайнятість населення, створення робочих місць, формування доходів домогосподарств та надходжень до бюджетів. Водночас здійснення підприємницької діяльності пов'язане з необхідністю дотримання значної кількості вимог податкового законодавства, порушення яких може спричинити фінансові втрати, застосування штрафних санкцій, виникнення податкового боргу та інші негативні наслідки. В умовах трансформації податкового законодавства, цифровізації податкового адміністрування та посилення інформаційної взаємодії між платниками податків і контролюючими органами особливого значення набувають своєчасна ідентифікація податкових ризиків ФОП та формування дієвого механізму їх мінімізації.

Податковий ризик ФОП доцільно розглядати як імовірність виникнення негативних фінансових, правових або організаційних наслідків у результаті недотримання вимог податкового законодавства, нераціонального обрання групи оподаткування спрощеної системи оподаткування, помилок під час ведення обліку, визначення податкових зобов'язань і складання звітності, а також впливу змін зовнішнього податкового середовища.

Особливістю діяльності ФОП є те, що значна частина підприємців самостійно здійснює облік господарських операцій, контролює розрахунки, формує та подає звітність. За таких умов навіть ненавмисна помилка може призвести до порушення податкових вимог. Тому управління податковими

ризиками має бути орієнтоване як на усунення наслідків уже допущених порушень, так і на їх попередження.

З метою систематизації податкових ризиків ФОП пропонується виділяти такі їх основні групи: реєстраційні, облікові, розрахункові, звітні, власне податкові, кадрово-податкові, цифрові та контрольні [1; 2]. Податкові ризики ФОП виникають практично на всіх етапах підприємницької діяльності – від державної реєстрації та вибору системи оподаткування до проведення розрахунків, формування звітності та виконання податкових зобов'язань. При цьому окремі види ризиків є взаємопов'язаними. Наприклад, помилка в обліку доходу може спричинити неправильне визначення податкового зобов'язання, викривлення показників звітності та, як наслідок, застосування фінансових санкцій.

Основними напрямами мінімізації податкових ризиків є попередня оцінка умов діяльності; контроль відповідності встановленим критеріям; своєчасне оновлення реєстраційних даних систематичне ведення обліку; документальне підтвердження операцій; періодична перевірка облікових даних контроль розрахункових операцій; правильне застосування РРО/ПРРО; збереження розрахункових документів; використання податкового календаря; попередня перевірка звітності; контроль її прийняття регулярна звірка розрахунків; контроль строків сплати; своєчасне виправлення виявлених помилок; належне кадрове оформлення; контроль нарахувань і податкових платежів; систематичне використання електронних сервісів; контроль чинності КЕП; моніторинг електронної кореспонденції; моніторинг стану розрахунків із бюджетом; оперативне усунення виявлених невідповідностей тощо.

Важливим напрямом мінімізації податкових ризиків ФОП є формування належного рівня податкового комплаєнсу. У контексті діяльності ФОП його доцільно розглядати як систему організаційних та контрольних заходів, спрямованих на забезпечення добровільного, правильного та своєчасного виконання податкових обов'язків. Податковий комплаєнс передбачає сплату визначених законодавством податків і зборів та належне ведення обліку, документальне підтвердження господарських операцій, дотримання правил проведення розрахунків, своєчасне подання звітності та систематичний контроль за станом розрахунків із бюджетом.

ФОП доцільно здійснювати періодичну самоперевірку за такими напрямами: відповідність обраній системі та групі оподаткування [3]; дотримання встановлених обмежень; правильність визначення доходів і витрат; наявність первинних документів; дотримання вимог щодо РРО/ПРРО; своєчасність подання звітності та сплати податкових зобов'язань; правильність оформлення трудових відносин; відсутність податкового боргу.

Управління податковими ризиками ФОП може мати такі етапи: ідентифікація ризику, оцінка ймовірності його виникнення та можливих наслідків, визначення попереджувальних заходів, поточний контроль, виявлення відхилень, коригувальні дії, подальший моніторинг. Щоб залишатися в межах законної оптимізації доцільно документально підтверджувати всі операції, забезпечувати реальність бізнес-процесів, мати чітку економічну логіку кожної

дії, уникати формальних схем без змісту, періодично проводити внутрішній аудит, враховувати судову практику та позицію податкових органів.

Таким чином, мінімізація податкових ризиків фізичних осіб-підприємців повинна мати комплексний та превентивний характер. Її основою мають бути належна організація обліку, документальне підтвердження господарських операцій, систематичний податковий самоконтроль, використання цифрових сервісів, моніторинг змін законодавства та своєчасне коригування виявлених помилок. Запропонована класифікація податкових ризиків і послідовність управління ними можуть бути використані як основа для формування внутрішньої системи податкового комплаєнсу ФОП. Реалізація такого підходу сприятиме зниженню ймовірності фінансових санкцій і податкового боргу, підвищенню рівня податкової дисципліни та фінансової стійкості підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Кладницька Т.А., Хома Д.М. Моделювання податкових ризиків у системі фінансового контролінгу підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2026. № 2 (59). С. 1151-1162. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-154

2. Пшик Б. І., Болгар Т. М. Податкові ризики в діяльності суб'єктів господарювання: особливості прояву та управління ними в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 11. С. 14-25. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.11.14

3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI; станом на 03 вересня 2026 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text